

KATICA SIMONI

*Arheološki muzej u Zagrebu*NEOBJAVLJENI OKOVI I JEZIČCI NAKITNOG STILA
BLATNICA IZ ARHEOLOŠKOG MUZEJA U ZAGREBU

UDK 904:739.51"7/8"(497.13)

Izvorni znanstveni rad

U ovoj se studiji obrađuju okovi i jezičci tzv. nakitnog stila Blatnica¹ (kraj 8. i početak 9. stoljeća) iz Arheološkog muzeja u Zagrebu, koji do sada nisu bili objavljeni. Pored toga, osvrćemo se i na neke već poznate primjerke istog nakitnog stila, kao i na nekoliko istovremenih, iako oni nisu tipično blatnički. Kako ovi avarsko-slavenski okovi i jezičci s remenja, bilo konjanika ili konja, za sada nisu brojni, željeli smo primjercima zastupljenim u našoj ranosrednjovjekovnoj zbirci upotpuniti sliku završnog vremena avarske prisutnosti u Hrvatskoj i Srijemu, a to je vrijeme kada su spomenuti okovi i jezičci bili u upotrebi.

OPIS PREDMETA

1. Stinica²

Brončani okov s remena, trokutastog oblika, lijevan. Uglovi su mu zaobljeni, ukrašen je biljnim ornamentom na točkastoj, tj. punciranoj podlozi. Ukrašen je obrubljen urezanom crtom koja prati oblik okova. Inv. br. 2170 (T. 1: 1).

2. Stinica

Brončani okov s remena, slično kao pod 1. Nešto je manji, nedostaju mu zakovice a neznatno se razlikuje u izvedbi biljnog ukrasa, također obrubljenog urezanom crtom. Inv. br. 2170 (T. 1:2);

¹ K. BENDA, Karolinška složka blatničkého nalezu, *Slovenská archeológia* XI-1, 1963, str. 199–223. Za stil Blatnica u literaturi se često upotrebljava i naziv stil Blatnica-Mikulčice, ali da bi bilo jednostavnije, mi u ovoj radnji primjenjujemo naziv stil Blatnica ili pridjev blatnički. Eponimsko nazivno: Blatnica u Slovačkoj.

² Na žalost ne raspoložemo pobližim podacima o okolnostima nalaza ovih predmeta, osim podatka da su pronađeni u Stinici, mjestu u Hrvatskom primorju u blizini Jablanca. Premda su samo tri okova tipično blatnički, donosimo i ostale nalaze jer do sada nisu bili objavljeni,

3. *Stinica*

Brončani okov s remena, trokutastog oblika, lijevan. Uglovi su mu zaobljeni, ima dvije zakovice, ukrašen je biljnim ornamentom na točkastoj podlozi. Za razliku od okova pod 1. i 2. ukras nije obrubljen urezanim crtom. Inv. br. 2170 (T. 1: 3).

4. *Stinica*

Okov manji brončani u obliku rozete, lijevan. Na poledini ima petlje za pričvršćivanje. Inv. br. 2171 (T. 1: 4).

5. *Stinica*

Brončani okov u obliku rozete, lijevan. Podijeljen je na četiri polja u vidu latica. Ima jednu zakovicu a na sredini poledine petlju za pričvršćivanje. Inv. br. 2172 (T. 1: 5).

6. *Stinica*

Brončana aplika ili okov, lijevan. Na stranama ima ispučenja u vidu štapića, jedan nedostaje. Središnji pravokutni dio ima šrafirani okvir. Na poledini je manje pravokutno ispučenje na sredini. Inv. br. 2174 (T. 1: 6).

7. *Stinica*

Ulomak brončanog jezičca, lijevan. Ukrašen je stiliziranom lozicom. Inv. br. 2173 (T. 1: 7).

8. *Lika*³

Brončani okov trokutastog oblika, lijevan. Na uglovima su polukružne izbočine sa zakovicama. Ukrašen je stiliziranim biljnim ornamentom na točkastoj podlozi. Ukras je obrubljen urezanim crtom, koja prati oblik okova, vrlo dobro je sačuvan. Inv. br. 3275 (T. 1: 8).

9. *Lika*

Okov s remena isto kao pod 8. Inv. br. 3275 (T. 1: 9).

10. *Lika*

Brončani okov trokutastog oblika, lijevan. Uglovi su mu zaobljeni, ima dvije zakovice, gladak je i bez ukrasa. Inv. br. 3276 (T. 1:10).

11. *Lika*

Brončani okov trokutastog oblika. Lijevan. Uglovi su mu zaobljeni, ima dvije zakovice, gladak je i bez ukrasa. Inv. br. 3278 (T. 1: 11).

12. *Lika*

Manji dio dvodijelnog brončanog okova, nepravilno četvrtastog oblika s ukrasom stiliziranog biljnog ornamenta, lijevan. Inv. br. 3277 (T. 1: 12).

³ Osim podatka da su kupljeni 1897. god., ne znamo bližu lokaciju osim da potječu iz Like, do sada nisu objavljeni.

13. Lika
Brončana predica trapezoidnog oblika, bez sačuvanog trna. Inv. br. 3279 (T. 1:13).
14. Vrebač⁴
Jezičac brončani, lijevan, duguljastog oblika, na jednom kraju završava s dvije izbočine a na drugom je zaobljen. Rub mu je naglašen, ukrašen je stiliziranim biljnim ornamentom rađenim na proboj. Inv. br. 3280 (T. 1: 14).
15. Velika Horvatska⁵
Brončani jezičac pravokutnog oblika, lijevan. Ukrašen je stiliziranim biljnim ornamentom na točkastoj podlozi. Na jednom kraju ima dvije ušice s rupama za zakovice. Inv. br. 918 (T. 1: 18).
16. Brodski Drenovac (grob I)⁶
Brončani jezičac, lijevan, ukrašen stiliziranim biljnim ornamentom na točkastoj podlozi. Ima dvije rupe za zakovice koje nedostaju, kao i pločica na poleđini. Inv. br. 676 (T. 1: 15).
17. Brodski Drenovac (grob 16)⁷
Brončani okov trokutasteg oblika, lijevan. Uglovi su mu zaobljeni, ima sačuvane dvije zakovice a treća nedostaje, gladak je i bez ukrasa. Inv. br. 732 (T. 1:16).
18. Brodski Drenovac (grob 16)
Brončani okov trokutasteg ili srolikog oblika, lijevan. Ukrašen je biljnim ornamentom rađenim tehnikom na proboj. Od tri zakovice sačuvana je samo ona u donjem uglu. Inv. br. 731 (T. 1: 17).
19. Bijelo Brdo⁸
Brončani jezičac vrlo masivno rađen, jednodijelan. Jednako je ukrašen s obje strane pseudogranulacijom na rubu i degeneriranom viticom po sredini, lijevan s tragovima pozlate. Inv. br. 3282 (T. 2: 1).
20. Vinkovci⁹
Brončani jezičac donekle pravokutnog oblika, lijevan. Na jednom kraju ima dva ispupčenja s rupama za zakovice a na drugom je zaobljen. Ukrašen je biljnim ukrasom na točkastoj podlozi i pozlaćen, privatna zbirka (T. 1: 19).

⁴ Ovaj okov je navodno iz groba a kupljen je za Muzej 1897. god., dakle zajedno s drugim okovima iz Like za koje nemamo bližu lokaciju.

⁶ Za ovaj jezičac imamo samo podatak da je kupljen 1913. godine.

⁶ K. VINSKI-GASPARINI — S. ERCEGOVIĆ, Ranosrednjovjekovno groblje u Brodskom Drenovcu, *Vjesnik AMZ-a*, 3: Ser. I, 19156, str. 141, Tab. IX, si. 4.

⁷ K. VINSKI-GASPARINI — S. ERCEGOVITIC, n. dj., Str. 156 i 157, Tab. XIV, si. 5 i 6.

⁸ D. DIMITRIJEVIC, J. KOVACEVIC, Z. VINSKI, Seoba naroda — arheološki nalazi Jugoslavenskog Podunavlja, 1962, str. 110, si. 12, dalje Katalog seobe. Ovaj okov pronađen je prigodom rekognosciranja terena 1947. godine.

⁹ Katalog seobe, str. 97, si. 3i.

21. **Borovo**¹⁰
Brončani okov srcolikog oblika kojemu su dva nasuprotna ugla zaobljena i doimlju se poput stiliziranih ptica a na mjestu oka su zakovice. Treći ugao sa zakovicom je pravokutan, rađen je tehnikom na proboj. Inv. br. 651 (T. 2: 2).
22. **Borovo**
Brončani okov isti kao pod 21, jedino mu nedostaje jedna zakovica. Inv. br. 651 (T. 2: 3).
23. **Sotin**¹¹
Brončana masivna aplikacija ili okov u obliku čvora s vrlo dobro sačuvanom pozlatom. Inv. br. 2083 (T. 2: 4).
24. **Novi Banovci**¹²
Brončani okov trokutasteg oblika, lijevan. Uglovi su mu zaobljeni, gladak je i bez ukrasa, ima samo jednu zakovicu u donjem dijelu i jednu petlju. Inv. br. 1545 (T. 2: 5).
25. **Novi Banovci**
Brončani okov trokutasteg oblika, lijevan. Uglovi su mu zaobljeni, imao je tri zakovice od kojih se sačuvala samo jedna. Gladak je i bez ukrasa, jedino u gornjem dijelu ima polumjesečasto udubljenje. Inv. br. 1545 (T. 2: 6).
26. **Novi Banovci**
Brončani okov trokutasteg oblika, lijevan. Uglovi su mu zaobljeni, gladak je i bez ukrasa, posve plošan, ima dvije rupe za zakovice. Inv. br. 1545 (T. 2: 7).
27. **Novi Banovci**
Brončani okov trokutasteg oblika, lijevan. Uglovi su mu zaobljeni, ima ukras lagano urezanog listića i dvije zakovice. Inv. br. 1545 (T. 2: 8).
28. **Novi Banovci**
Brončani okov trokutasteg oblika, lijevan. Uglovi su mu zaobljeni, ukrašen je urezanom crtom uz rub, ima dvije zakovice. Inv. br. 1545 (T. 2: 9).
29. **Novi Banovci**
Brončani okov trokutasteg oblika, lijevan. Nešto se razlikuje od onog pod 28 u ukrasu, zakovice nedostaju. Inv. br. 1545 (T. 2: 10).
30. **Novi Banovci**
Brončani okov trokutastog oblika, lijevan. Uglovi su mu zaobljeni, ukrašen je trostrukim rebrastim trakama koje izlaze iz sredine, ispupčen je. Inv. br. 1568 (T. 2: 11).

^M Ovi su Okovi pronađeni na Gradcu, ispod vinograda I. Korovljevića a kupljeni su 1910. god.; ne raspolažemo drugim podacima o okolnostima nalaza.

["] Jedini podatak kojim raspolažemo je da je kupljen od Đ. Haupta, do sada nije objavljan.

¹² Za okove iz Novih Banovaca nemamo podatke o okolnostima nalaza.

31. Mitrovica Srpska¹³

Brončani okov trokutastog oblika, lijevan. Uglovi su mu zaobljeni, ima dvije rupe za zakovice, gladak je i bez ukrasa. Inv. br. 3030 (T. 2: 12).

32. Sremska Mitrovica^{13a}

Brončani okov trokutastog oblika, lijevan. Gladak je i bez ukrasa, dobro sačuvan, ima jednu zakovicu. Inv. br. 1380 (T. 2: 13).

33. Surduk¹⁴

Brončani okov, lijevan, ukrašen stiliziranim biljnim ornamentom na točkastoj podlozi. Ukras je obrubljen urezanom crtom koja prati oblik okova. Ima jednu zakovicu a druga se nije sačuvala. Inv. br. 2190 (T. 2: 14).

— . —

Svi okovi i jezičci kojima se ovdje bavimo, osim onih iz ranosrednjovjekovnog groblja u Brodskom Drenovcu (Slavonija), uglavnom su slučajni nalazi s vrlo oskudnim ili nikakvim podacima o okolnostima nalaza. Ta činjenica ne ide u prilog konkretnijem zaključivanju, ali metodom usporedbe i na osnovi statističkih podataka pokušat ćemo donijeti neke zaključke. Vidjeli smo da je u ranosrednjovjekovnom groblju u Brodskom Drenovcu, gdje su ukupno istražena 32 groba, samo u jednom, i to konjaničkom grobu (grob I)¹⁵ pronađen jedan jezičac ukrašen stilom Blatnica¹⁶. U grobu 16 istog groblja pronađena su dva okova koja su istovremena s blatničkim ali nisu ukrašeni stilom Blatnica¹⁷. Jezičac iz konjaničkog groba I u Brodskom Drenovcu dio je opreme jahača a ne konjske opreme, dok je u grobu 16 zakopana žena.

Izuzmemo li nalaz brončane pojasne garniture pronađen potkraj prošlog stoljeća na dalmatinskom nalazištu u Smrdeljima kraj Skradina¹⁸, u kojemu nema na-

¹³ Jedinu podatak kojim raspoložemo je da je kupljen od G. Griesbacha 1903. god.

isa N. posjedujemo nikakve podatke o okolnostima nalaza. U publikaciji *SIRMIUM XI. Recherches archéologiques en Syrmie*, 1980. autorice D. MINIC na str. 54, si. 21 objavljen je jedan glatki okov poput naših s podatkom da se on čuva u Arheološkom muzeju u Zagrebu, ali budući da se radi o vrlo lošem crtežu, teško je reći radi li se o okovu pod br. 31 ili onom 32. iz našeg kataloga.

¹⁴ Katalog seobe, str. 96 i 97, si. 1. Ovaj okov pronađen je na Gradini na Dunavu 1905. god.; drugim okolnostima nalaza ne raspoložemo.

¹⁵ Vidi bilj. 6.

¹⁸ Z. ČILIŃSKA, The development of the Slavs north of the Danube during the Avar empire and their social-cultural contribution

to Great Moravia, *Slovenskâ archeológia* XXXI-2, 1983, str. 265 i d., autorica u ovom radu spominje i druge autore koji upotrebljavaju naziv stil Blatnica-Mikulčice, ali mi u ovoj radnji, kako smo primjetili u bilj. 1, upotrebljavamo naziv stil Blatnica.

¹⁷ Vidi bilj. 7.

¹⁸ F. RADIĆ, Nekoliko kovinskih uresa sa pojasnih kajiša, ostružnog remenja i drugih podveza u nošnji starih Hrvata, *Starohrvatska prosvjeta*, God. IV, 1898, str. 130—1134 i si.; Lj. KABAMAN, Iz kolijevke hrvatske prošlosti, *IS30*, str. 136, si. 144.; D. JELOVINA, Starohrvatske nekropole na području između rijeka Zrmanje i Cetine, 1976, str. 56, Tab. LXXX.; J. BELOŠEVIĆ, Materijalna kultura Hrvata od 7—9. stoljeća, 1980, str. 65, Tab. LXXXIII.

laza ukrašenih izrazito stilom Blatnica ali su oni istovremeni s njima i datiraju se na kraj 8. stoljeća, onda blatnički okovi iz Stinice kod Jablanca u Hrvatskom primorju predstavljaju za sada, koliko je nama poznato, jedine nalaze ukrašene stilom Blatnica na jadranskoj obali. Od tri blatnička okova, koliko ih je u Stinici nađeno, dva su gotovo jednaka (T. 1: 1, 2), dok se treći (T. 1: 3) razlikuje od njih u izvedbi ukrasa, koji nije obrubljen urezanom crtom kao na dva ostala, već mu je čitava površina oko biljnog ornamenta ispunjena punciranim točkicama. To su mali lijevani trokutasti okovi zaobljenih uglova, ukrašeni stiliziranim biljnim ornamentom na točkastoj, odnosno punciranoj podlozi. Oblik i ukras ovih okova toliko je tipičan da bi se mogle navesti bezbrojne analogije.¹⁹ Ulomak jezičca, također iz Stinice (T. 1: 7), koji je ukrašen stiliziranom lozicom, što je karakterističan način ukrašavanja pojasnih garnitura u vrijeme drugog avarskog kaganata,²⁰ gotovo bismo mogli nazvati prototipom za to vremensko razdoblje.²¹ Dva okova u obliku rozeta (T. 1: 4, 5) kao i predmet na (T. 1: 6) nisu posebno tipični, te se njima ne bavimo.²²

Iz Like imamo četiri okova, a od toga su dva prava blatnička (T. 1 : 8,9) a druga dva glatka su istovremena s njima²³ (T. 1 : 10,11). Blatnički okovi iz Like predstavljaju izuzetno kvalitetan rad, vrlo dobro su sačuvani (kao da i nisu bili u upotrebi) i međusobno su identični. Oni su znatno veći od onih iz Stinice, imaju po tri a ne dvije zakovice, biljni ornament na punciranoj podlozi je drukčije izveden a i na njima je uokviren urezanom crtom. Mogli bi se navesti brojni analogni primjerci za okove iz Like, ali za nas je važnije da je biljni ornament na njima gotovo jednak kao na okovima iz Blatnice,²⁴ što je najizravnija analogija za naše primjerke. Druga dva okova iz Like (T. 1 : 10,11) glatka su i bez ukrasa, međusobno se razlikuju po dimenzijama, obliku i izvedbi; okov na T. 1 : 10 je znatno kvalitetnije napravljen. Gotovo identične glatke okove, na prvi pogled, ali sa stannovitim razlikama u nijansama (bez obzira radi li se o broju zakovica — kojih može biti 1, 2 ili 3 — obliku, profilu, dimenzijama ili nekom drugom detalju), nalazimo u Mitrovici, Novim Banovcima i Brodskom Drenovcu (njih ovdje također

¹⁹ J. HAMPEL, *Alterthümer des frühen Mittelalters in Ungarn*, 1905, ne navodimo analogije po tablama jer su one jako brojne i dovoljno je pogledati III. svezak ovog djela.; E. GARAM, I. KOVRIG, J. GY. SZABO, GY. TOROK, *Avar finds in the Hungarian national museum*, 1957, str. 62, grob 142 — groblje Szebeňy I, str. 71, grob 290 istog groblja, str. 317, grob 5 — groblje Kisköros Szűcsi-dűlő, str. 328, grob 58 — groblje Vizsnek i dr.; Z. CILINSKA, *Dve pohrebiska z 8—9. storočja v Komarne*, *Slovenska arheologia* XXX-2, 1982, Tab. X, grob 21.

²⁰ Z. VINSKI, *O nalazima 6. i 7. stoljeća u Jugoslaviji s posebnim obzirom na arheološku ostavštinu iz vremena prvog avarskog kaganata*, *Opuscula archaeologica* III, *Radovi arheološkog instituta*, 1958, str. 18 i d.

²¹ *Katalog seobe*, str. 110, si. 1 pojasna garnitura iz Dalja, osim toga u ovom katalogu imamo brojne druge analogije koje posebice ne navodimo, a isto tako su brojne analogije u grobljima Slovačke, Moravske i Mađarske ali ih posebice ne nabrajamo.

²² Njih donosimo samo zbog objave, premda možda ni vremenski nemaju veze s ostalim nalazima iz Stinice.

²³ Vidi bilj. 25, 27 i 28.

²⁴ J. HAMPEL, n. dj., T. 323.; K. BENDA, n. dj.; Z. CILINSKA, *The development of the Slavs north of the Danube during the Avar empire and their social-cultural contribution to Great Moravia*, *Slovenská archeotöfia* XXX-2, 1983, str. 265 i d., si. 17.

objavljujemo) kao i u sklopu brojnih groblja iz vremena drugog avarskog kaganata. Već smo istakli da su glatki okovi poput naših istovremeni s okovima ili jezičcima ukrašenim stilom Blatnica. Cesto u istom grobu nalazimo kombiniranu upotrebu jednih i drugih. Teško bi bilo tvrditi da se radi o nedovršenim primjercima, odnosno odlivenim ali neukrašenim, ili su oni namjerno ostavljeni glatki. Tako u avarsko-slavenskom groblju u Prsi (grob 46),²⁵ uz tipične blatničke okove, nalazimo jednako tako i glatke okove poput naših iz Like, Novih Banovaca, Mitrovice i Brodskog Drenovca. Osim toga, u ovom izrazito bogatom dvojnog grobu pronađenom u Prsi, u kojemu su zakopani muškarac i žena, imamo i jednu kopču s ukrasom stilizirane lozice (ukrasom tipičnim za vrijeme drugog avarskog kaganata), te jezičke s ukrasom stiliziranog ljljana poput onog iz Sotina²⁶ (T : 2,15). U grobu 113 na istom groblju u Prsi²⁷ nalazimo, uz ostale predmete, pojasnu garnituru s glatkim okovima poput naših i jezičke s ukrasom stiliziranog ljljana. Slična je situacija i u dva groblja pronađena u Komarnom, koja se datiraju u 8—9. stoljeće,²⁸ o kojima će još biti riječi. Manji dio dvodjelnog okova iz Like s ukrasom stiliziranog biljnog ornamenta (T. 1 :12), kao i predica trapezoidnog oblika (T. 1 : 13), nisu nam posebno zanimljivi i donosimo ih samo zbog objave.²⁹ Zanimljivo je, međutim, da se u nalazima iz Like, i u onima iz Stinice, pojavljuju zajedno okovi ukrašeni stilom Blatnica s jezičcima ili okovima iz vremena drugog avarskog kaganata, **kao** i u netom navedenim grobovima iz Slovačke.

Uzred bismo napomenuli da su u Lici do sada pronađena dva karolinška mača, i to mač tipa K sa signaturom ULFBERHT u Prozoru nedaleko od Otočca,³⁰ te mač tipa X³¹ u Prozorinama u Gackom polju. Mačevi tipa K datiraju se od kasnog 8. do završetka 9. stoljeća (vrijeme kada se datiraju i jezičci i okovi izrađeni stilom Blatnica) a mačevi tipa X su kasniji, tj. poslijekarolinški i datiraju se u 10. stoljeće. S nalazišta Blatnica također potječe jedan karolinški mač, i to tipa D, datiran na kraj 8. stoljeća.³² Smatramo da nije slučajna pojava karolinškog ma-

²⁵ A. TOCIK, Pohrebisko a sidlisko z doby avarskej riše v Prsi, *Slovenská archeológia* XI-1, 1963, str. 132, Tab. VII.

²⁶ « Katalog seobe, str. 91, si. 3.

²⁷ A. TOCIK, n. dj., str. 144—146, Tab. XIII, 1—32.

²⁸ Z. CILINSKA, Dve pohrebiska z 8—9. storočia v Komarne, *Slovenská archeológia* XXX-2, 1982, Tab. X, grob 21 (Komarno ul. Varadiho), Tab. XVI, grob 24 (Komarno-Hadovce).

²⁹ E. GARAM, I. KOVRIG, J. GY. SZABO, GY. TÖROK, n. dj., si. 5, 3—7, grob 31 (Homokmegy-Halom), si. 7, 3—7, grob 60 i dr., to su analogije za manji dio dvodijelnog okova. Trapezoidne predice poput naše su vrlo čest oblik i dovoljno je pogledati Kata-

log seobe gdje se mogu naći brojne analogije za našu predicu.

³⁰ I. ŠARIĆ, Novi nalazi starohrvatskog oružja u Lici, *Vjesnik AMZ-a* 3. Ser. VI—VII, 1972-73, str. 229r-232, Tab. I, 1 i 2; Tab. III, 1; Z. VINSKI, O nalazima karolinških mačeva u Jugoslaviji, *Starohrvatska prosvjeta*, Ser. III / 11, 1981, str. 16 i d., Tab. IX, 3.

³¹ I. ŠARIĆ, n. dj., str. 232 i d., Tab. II, 1 i 2; Tab. III, 2; treba ispraviti mjesto nalazišta, ono je Dabar kod Otočca, поближе види Z. VINSKI, Razmatranja o poslijekarolinškim mačevima 10. i 11. stoljeća u Jugoslaviji, *Starohrvatska prosvjeta*, Ser. 111/13 1983, str. 10, bilj. 16, Tab. II, 3.

« K. BENDA, n. dj. str. 200 i d., si. 1.

ča i blatničkih okova u Lici; kao što i neki drugi autori pretpostavljaju,³³ tu naslućujemo zapadni, tj. karolinški utjecaj potkraj 8. i početkom 9. stoljeća.

Osobito zanimljiv jezičac potječe iz sela Velika Horvatska u Hrvatskom zagorju, ali na žalost bez podataka o okolnostima nalaza (T : 1,18). Gotovo dva identična okova nalazimo u konjaničkom grobu 24 na groblju Komarno-Hadovce,³⁴ ali su oni, za razliku od našega, vrlo luksuzni, tj. pozlačeni. Ovi su okovi iz groba 24 dio opreme konja, a isto tako dio su opreme konja još tri okova drukčijeg oblika, također s pozlatom, iz istoga groba. Njih Z. Čilinska stilski veže usko uz okove iz Blatnice.³⁵ U istom grobu 24 iz Komarna pojavljuju se i manji trokutasti blatnički okovi, no bez pozlate, poput naših iz Stinice, Like i dr., ali kao dio opreme konjanika, tj. dio pojasne garniture. Primjećujemo da je oprema konja luksuznija (pozлата) od opreme konjanika, što možda i nije slučajno.

Jezičku iz Velike Horvatske vrlo je sličan već objavljen jezičac sa slavonskog nalazišta Vinkovci,³⁶ koji je, osim toga, i pozlaćen (T : 1,19). Okov iz Velike Horvatske i okov iz Vinkovaca³⁷ gotovo su istog oblika i imaju slično koncipiran ukras palmeta na točkastoj podlozi međusobno, a i sa spomenutim analognim primjercima iz Slovačke,³⁸ koji se vežu direktno uz nalazište Blatnicu.

Iz već spominjanog groblja na slavonskom terenu u Brodskom Drenovcu imamo jedan blatnički jezičac iz konjaničkog groba 1, kao dio opreme konjanika. Oblikom i izvedbom biljnog ornamenta vrlo mu je slično pet pozlaćenih jezičaca iz bogatog konjaničkog groba 11, pronađenog u groblju u Ul. Varadiho u Komarnom,³⁹ samo biljni ukras na njima nije izveden na punciranoj podlozi. Ovaj grob ukazuje na primjer ukopa djeteta s konjem, a od jezičaka koje smo spominjali kao analogije drenovačkom tri su jezička dio pojasne garniture a dva jezička dio opreme konja. Već smo vidjeli da su mali glatki trokutasti okovi poput onoga iz groba 16 u Brodskom Drenovcu (T. 1 :16) vrlo česti, pa ovdje ne navodimo posebne analogije za naš primjerak. Okovu rađenom na proboj iz istoga groba (T. 1 :17) slični su brojni okovi iz Slovačke i Mađarske.⁴⁰

Radi potpunije slike donosimo već objavljen masivni jezičac s pozlatom iz Bijelog Brda u Slavoniji,⁴¹ koji predstavlja luksuzan rad; i premda nije izrazito

³³ Z. ČILINSKA, The development of the Slavs north of the Danube during the Avar empire and their social-cultural contribution to Great Moravia, *Slovenská archeológia* XXXI-2, 1983, str. 26 6 i d; Z. VINSKI, n. dj., str. 32 i 33, u ovom radu raspravlja se o karolinškim mačevima i tu se karolinški utjecaj odnosi prvenstveno na mačeve, a mi smatramo da je i pojava blatničkih garnitura također rezultat tih utjecaja.

³⁴ Z. ČILINSKA, Dve pohrebiska z 8—9. storočja v Komarne, *Slovenská archeológia* XXX-2, 1982, str. 301, Tab. XVI, 15 i 16.

³⁵ Vidi bilj. 24.

³⁶ Katalog seobe, str. 97; si. 3.

³⁷ Ovaj okov se nalazi u privatnoj zbirci I mi ga na žalost nismo imali priliku vidje-

ti, ali posjedujemo dokumentaran crtež S. Dimitrijevića, crtan u omjeru 1:1, a taj se razlikuje od skicoznog crteža u Katalogu seobe. Mislimo da je naš crtež ispravan.

³⁸ Vidi bilj. 34 i 24.

³⁹ Z. ČILINSKA, n. dj., str. 349 i 360, Tab. IV, 221—24 i Tab. V, 1 i 2.

⁴⁰ V. BUDINSKÝ-KRIČKA, Pohrebisko z neskorej doby avarskej v Žitavskej Těni ha Slovensku, *Slovenská archeológia* IV-i, 1956, str. 110, Tab. XVII, grob 10, 13 i 16; fi. GARAM, I. KOVRIG, J. GY. SZABO, GY. TÓRÓK, n. dj., str. 17, grob 351 (Homokmégy-Halom) 12 i 13, str. 18, grob 49 istog groblja, str. 55, grob 29 (Szebény) 11—15, str. 59, 23—26, grob 100 istog groblja.

⁴¹ Katalog seobe, str. 110, si. 12.

blatnički, vremenski se uklapa u problematiku kojom se bavimo (T : 2,1). Slične masivne jezičke nalazimo i u grobovima iz Szegeda (Mađarska) i Hohenberga (Austrija).⁴²

Dva jednaka okova iz Borova u Srijemu rađena tehnikom na proboj, iako nisu blatnička, donosimo radi objave⁴³ a i poradi toga jer se prema analognim primjercima i oni javljaju istovremeno s blatničkima (T : 2, 2, 3). Donekle su im slični oni iz groba 37 u Prsi,⁴⁴ zatim iz groba 31 u Zitavskoj Toni,⁴⁵ a brojne slične, premda ne identične, primjerke nalazimo u groblju Szebény u Mađarskoj.⁴⁰

Izuzetno luksuzan masivni brončani okov u obliku čvora s pozlatom potječe iz srijemskog Sotina (T. 2 : 4), ali na žalost bez podataka o okolnostima nalaza. Koliko je nama poznato, to je jedini za sada takav primjerak pronađen na tlu Jugoslavije. Sličan mu je, doduše, manji okov iz Novih Banovaca, koji se ovdje također prvi put objavljuje (T. 2 : 30), ali nije pozlaćen i znatno zaostaje u kvaliteti izradbe. Jednake, također pozlaćene okove, gotovo bi se moglo reći iste radioničke pripadnosti, nalazimo u već spominjanom groblju iz Ul. Varadiho-Komarno u grobu II.⁴⁷ Iz tog su groba 4 okova poput našega iz Sotina i 9 manjih poput onoga iz Novih Banovaca; svi su pozlaćeni i dio su konjske opreme. Iz drugog konjaničkoga groba na istom groblju⁴⁸ su dva velika okova u obliku čvora i tri manja; također su pozlaćeni i dio su opreme konja a ne konjanika. Da ponovimo, ovo groblje u Slovačkoj nedaleko od Dunava datira se u 8–9. stoljeće.

Iz Novih Banovaca, također u Srijemu, osim spomenutog malog okova u obliku čvora,⁴⁹ potječe još 6 manjih okova trokutasteg oblika sa zaobljenim uglovima. Svi se ovi okovi iz Novih Banovaca (T. 2 : 5–11) razlikuju u stanovitim sitnim detaljima. Već smo istakli da je ovaj tip okova vrlo čest, pa se nećemo posebno baviti nabranjem analogija koje su brojne.⁵⁰ Istoj grupi okova, također iz Srijema, pripadaju još i dva okova iz Srijemske Mitrovice (T. 2 : 31, 32); oba su glatka.⁵¹

Preostaje nam još jedan okov iz Srijema, također slučajni nalaz iz Surduka.⁵² Ovaj okov (T. 2 : 14) ne predstavlja posebno kvalitetan rad a puncirana podloga oko biljnog ornamenta jedva se primjećuje. Ipak ima direktne analogije s okovima iz Blatnice⁵³ (7 okova). Okovi iz Blatnice jednakog su oblika kao i okov iz

⁴² J. HAMPEL, n. dj., Tab. 93, 16 i 12a. E. DIEZ, Die Funde von Krungl und Hohenberg, *Jahrbuch der Zentral-Kommission* IV, 1906, str. 203 i d., Tab. VIII, 1–9.

⁴³ Katalog seobe, str. 75 tu je kratki opis ovih okova, ali bez crteža; prema tome ovo je prva objava okova iz Borova.

⁴⁴ A. TOČIK, n. dj., Tab. VI, 4–5.

⁴⁵ V. BUDINSKÝ-KRICKA, n. dj., Tab. XXX, 8 i 9.

⁴⁸ É. GARAM, I. KOVRIG, J. GY. SZABO, GY. TOROK, n. dj., str. 54 i d.

⁴⁷ Z. CILJNSKA, n. dj., str. 349, Tab. IV i Tab. V.

⁴⁸ Z. CILJNSKA, n. dj., str. 351 i 352, Tab. VI.

⁴⁹ Vidi bilj. 47 i 48.

⁵⁰ Vidi bilj. 10 i 25.

⁵¹ D. MINIĆ, Le site d'habitation médiéval de Mačvanska Mitrovica, *Sirmium XI, Recherches archéologiques en Sirmie*, 1980, str. 55, Tab. XVIII, 21. Ondje reproduciran crtež vrlo je loš pa ne znamo na koji od naših okova iz Mitrovice se on odnosi.

⁵² Ovaj okov objavljen je u Katalogu seobe str. 96 i 97, si. 1. Vrlo mu je sličan ali kvalitetniji rad okov iz Dubovca objavljen u istom katalogu Tab. XXXI, 2. Na ovom banatskom lokalitetu pronađena su dva jednaka okova ovog tipa a samo je jedan reproduciran.

⁵³ Vidi bilj. 24.

Surduka; imaju, isto tako, po dvije zakovice a biljni ukras im je nešto drukčije izveden. Interesantno je da se okovi iz Blatnice, koji pozlačeni predstavljaju luksuzan rad, kada ih se pozornije pogleda, čak međusobno razlikuju u izvedbi ukrasa. Vrlo sličan je i okov iz groblja u Keszthelyju⁵⁴ na Blatnom jezeru.

Treba kratko upozoriti na nalazište Brestovac u Slavoniji, odakle iz uništenih grobova potječe niz osebujnih ponajviše zlatnih nalaza; pronađeni su već odavna (1821. godine) i čuvaju se u Beču, navodi ih se ponekad u literaturi, s datiranjem u ranije 9. stoljeće.⁵⁵ U ovom kompleksnom fundusu osobito se ističu dijelovi pojasne garniture (zlatni tiješteni, bogato ukrašeni lim s ornamentom palmeta na punciranoj podlozi) koji se stilski dodiruje s pojedinim elementima fundusa iz Blatnice. Uz ove dragocjenosti pronađen je i željezni jezičac od korica mača karolinškog tipa.

Time bismo završili naš pregled jezičaca i okova ukrašenih stilom Blatnica, kao i onih jezičaca koji nisu tipično blatnički ali su s njima istovremeni, iz zbirke Arheološkog muzeja u Zagrebu. S obzirom da se radi uglavnom o slučajnim nalazima i njihov broj nije velik, smatramo da su ipak značajan doprinos izučavanju kraja 8. i početka 9. stoljeća u nas. Uočava se da iz Like, gdje nisu ni vršena sistematska istraživanja ranosrednjovjekovnih groblja, potječu izuzetni primjerci blatničkih okova s izravnim analogijama u samoj Blatnici. Isto tako, jezičac iz Vinkovaca, luksuzan rad s pozlatom, također se izravno može vezati uz Blatnicu, kao i manje luksuzan jezičac iz Velike Horvatske. Nadalje ih nalazimo čak i u Hrvatskom primorju (Stinica), na isto tako neistraženom području. Dakle, područje rasprostranjenosti ovih uglavnom slučajnih nalaza, ukrašenih stilom Blatnica, može se slijediti od Hrvatskog primorja preko Like do Hrvatskog zagorja, zatim preko Slavonije do Srijema. U obzir su uzeti uglavnom neobjavljeni primjerci iz ranosrednjovjekovne zbirke Arheološkog muzeja u Zagrebu.

Može se reći da nema strogog pravila u upotrebi okova ili jezičaca ukrašenih stilom Blatnica, ali se može ustvrditi da su luksuzni pozlačeni primjerci češće dio konjske opreme, te da nema pojasnih garnitura niti garnitura konjske opreme u kojima bi bio isključivo zastupljen stil Blatnica. Blatnički se stil javlja u kombinaciji s raznim drugim stilovima ukrašavanja konjske opreme te na pojasnim garniturama. Dijelovi garnitura koje potječu iz groblja, i to uglavnom groblja iz vremena tzv. drugog avarskog kaganata, ukrašeni su ovim stilom *terminus post quem non*. Bilo bi zanimljivo proširiti ovu temu na područje cijele Jugoslavije a možda i šire, a to za sada prelazi granice našeg priloga ovome istraživanju, kao što smo u nekoliko navrata isticali, tek na osnovi uglavnom slučajnih nalaza jedne jedine zbirke.

⁵⁴ J. HAMPEL, n. dj., str. 187 i 188, Tab. 131, si. 10.

⁵⁵ J. HAMPEL, n. dj., str. 423 i d., Tab. 320; E. H. ZIMMERMANN, Kunstgewerbe des frühen Mittelalters u djelu A. RIEGL,

Die spätrömische Kunstindustrie II, 1923, str. 101 i d., si. 95, 96; N. MAVRODINOV, Le trésor protobulgare de Dagyszentmiklós, *Archaeologia Hungarica XXIX*, 1943, str. 77 i d., si. 43, 44.

SADRŽAJ TABLI*
VERZEICHNIS DER TAFELN

Tabla 1

Tafel 1

1—7, Stinica; 8—13, Lika; 14, Vrebac; 15, Brodski Drenovac (grob 1 — Grab 1); 16—17, Brodski Drenovac (grob 16 — Grab 16); 18, Velika Horvatska; 19, Vinkovci

Tabla 2

Tafel 2

1, Bijelo Brdo; 2—3, Borovo; 4, Sotin; 5—11, Novi Banovci; 12, Mitrovica Srpska; 13, Sremska Mitrovica; 14, Surduk; 15, Sotin

ZUSAMMENFASSUNG

UNVERÖFFENTLICHTE BESCHLAGE UND RIEMENZUNGEN IM
VERZIERUNGSSTIL BLATNICA IM ARCHAOLOGISCHEN MUSEUM IN
ZAGREB

In dieser Studie werden die bisher unveröffentlichten Beschläge und Riemenzungen des sog. Verzierungsstils Blatnica¹ aus den Sammlungen des Archäologischen Museums in Zagreb behandelt. Besprochen werden auch einzelne schon bekannte Fundstücke in demselben Verzierungsstil sowie einige in die gleiche Zeit zu datierende, bisher unveröffentlichte, für diesen Stil jedoch nicht typische Fundstücke. Schließt man die Funde vom frühmittelalterlichen Gräberfeld in Brodski Drenovac aus, so sind alle in dieser Studie behandelten Beschläge und Riemenzungen Zufallsfunde, über deren Fundumstände nur karge oder sogar keine Angaben vorliegen. Unter den 32 erforschten Gräbern in Brodski Drenovac wurde nur im Reitergrab 1 eine für den Verzierungsstil Blatnica typische Riemenzunge gefunden, T. 1 : 15,⁶ und die Beschläge aus dem Grab 16 (T. 1 : 16, 17) dürfen gleichzeitig entstanden sein.

Die Beschläge aus Stinica bei Jablanac in Hrvatsko Primorje (T. 1 : 1—3) dürften zur Zeit die einzigen Funde im Blatnica-Stil an der adriatischen Küste sein. Ähnliche Beschläge wurden in der Provinz Lika (T. 1 : 8,9) gefunden, sie sind jedoch größer und weisen eine qualitativ höherwertige Fertigung auf. Direkte Vergleichsexemplare vom Fundort Blatnica²⁴ (Slowakei) sind vorhanden. Kleine glatte Beschläge wie jene aus der Lika (T. 1 : 10, 11) kommen häufig vor und zwar zusammen mit Beschlägen im Blatnica-Stil, sogar in einem und demselben Grab^{25,27 und 28}. Demselben Beschlagtypus gehören außer dem Beschlag aus dem Grab 16 in Brodski Drenovac auch Beschläge aus Novi Banovci und Sremska Mitrovica an (T. 2 : 5—10, 12 und 13), die hier ebenso zum erstenmal veröffentlicht werden.

Ein interessanter Fund ist die Riemenzunge von der Fundstelle Velika Horvatska in Hrvatsko Zagorje, die der schon veröffentlichten Riemenzunge aus Vn-

* Napomena: svi crteži su napravljeni u omjeru 1:1 a izradila ih je studentica arheologije Anđelka Fortuna na čemu se najljepše zahvaljujem.

kovci³⁶ (Slawonien) sowie denjenigen aus dem Reitergrab 24 auf der Fundstelle Komarno-Hadovce³⁴ (Slowakei) sehr ähnlich ist. Sowohl die Riemenzunge aus Vinkovci als auch die vorher erwähnten Beschläge aus Komarno sind sehr aufwendig gearbeitet und vergoldet, der Art der Ornamentierung nach kniipfen sie direkt an die Beschläge aus Blatnica²⁴ an.

Die Beschläge aus Borovo in Syrmien werden hier zwecks Veröffentlichung erwähnt; ähnliche Beschläge sind zu gleicher Zeit wie jene im Blatnica-Stil entstanden, worauf die Vergleichsexemplare aus der Slowakei und aus Ungarn hinweisen.^{44+45 und 46}

Der außerordentlich aufwendig gearbeitete, massive, knotenförmige Bronzebeschlag mit Goldüberzug stammt von der Fundstelle Sotin in Syrmien (T. 2:4); die Fundumstände sind uns leider nicht bekannt. Der ähnliche kleine Bronzebeschlag, dessen Fund auch zum erstenmal veröffentlicht wird, stammt aus Novi Banovci (T. 2:11). In der Qualität der Fertigung steht er weit hinter dem Beschlag aus Sotin zurück, der zur Zeit der einzige solche Fund auf dem jugoslawischen Gebiet sein dürfte. Gleiche, auch vergoldete und wekstattsmäßig entsprechende Beschläge stammen aus dem Reitergrab 11 auf der Fundstelle Varadiho-Komarno sowie aus dem Grab 14 auf demselben Gräberfeld in der Slowakei.^{47 und 48}

Es ist noch ein Beschlag aus Syrmien übriggeblieben, ein Zufallsfund aus Surduk. Dieser Bronzebeschlag stellt qualitativ keine besondere Leistung dar, weist aber fast dieselbe Form wie die Beschläge (7 Stück) aus Blatnica^{53 und 54} auf.

Es handelt sich also zumeist um Zufallsfunde und obgleich ihre Anzahl nicht groß ist, haben sie der Erforschung der Zeitspanne zwischen Ende des 8. Jh. und Anfang des 9. Jh. in Kroatien und Syrmien bedeutend beigetragen. Aus der Provinz Lika, in der keine systematischen Ausgrabungen der mittelalterlichen Gräberfelder durchgeführt wurden, stammen seitene, im Blatnica-Stil gearbeitete Beschläge, die direkte Entsprechungen in Blatnica selbst haben. Ferner kniipfen die aufwendige vergoldete Riemenzunge aus Vinkovci und ihr sehr ähnliche Riemenzunge aus Velika Horvatska direkt an Blatnica an. Werfen wir einen Blick auf die Verbreitungskarte dieser zumeist zufällig gefundenen Beschläge und Riemenzungen, deren Verzierungen dem Blatnica-Stil eigen sind, so finden wir sie auf dem Gebiet das sich von Hrvatsko Primorje über die Lika bis ins Hrvatsko Zagorje erstreckt, ferner in Slawonien und Syrmien. Die Tatsache sollte berücksichtigt werden, daß in dieser Studie nur Exemplare aus der frühmittelalterlichen Sammlung des Archäologischen Museums in Zagreb behandelt werden. Es könnte grundsätzlich behauptet werden, daß es hinsichtlich des Gebrauchs von Beschlägen und Riemenzungen, die im Blatnica-Stil gefertigt sind, gar keine Regeln gibt, die aufwendigen, vergoldeten Stücke jedoch öfter Teile des Pferdegeschirrs sind. Den Verzierungstil Blatnica treffen wir in Kombination mit anderen Arten der Verzierung von Pferdegeschirr und Gürtelgarnituren. Die Gräberfelder auf denen solche im Blatnica-Stil gefertigten Garnituren gefunden wurden, stammen aus der Zeit des zweiten avarischen Kaganats, in der die Garniterteile mit beschriebenen Verzierungen ein *terminus post quem non* sind.

